

บทที่ 2

ความเป็นมาของการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยในร้านอาหาร

การจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยในร้านอาหาร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความบันเทิงแก่ลูกค้าชาวต่างชาติเป็นหลัก อีกทั้งเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมประจำชาติ และเป็นการสนองตอบความต้องการของลูกค้าชาวต่างชาติที่ต้องการรับประทานอาหารไทย และชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยไปพร้อม ๆ กัน

ความเป็นมาของการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยในร้านอาหาร

ความเป็นมาของการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยในร้านอาหาร อาจกล่าวได้ว่า มีจุดเริ่มต้นมาจากคุณกฤษ ปันยาระขุน เจ้าของบริษัทท่องเที่ยว World Travel Service Co.,Ltd. ได้มาว่าจ้างให้กรมศิลปากรจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยให้ชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นลูกของบริษัทชมเมื่อ พ.ศ.2502 โดยมีคุณนิลาศ อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นผู้ติดต่อประสานงานระหว่างบริษัท World Travel Service Co.,Ltd. กับกรมศิลปากร การแสดงจัดขึ้นที่โรงละครศิลปากร ภายในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นประจำทุกวันจันทร์ พุธ และศุกร์ ในเวลา 20.00 น. การแสดงที่กรมศิลปากรจัดให้ชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นลูกค้าของบริษัท World Travel Service Co.,Ltd. ชม เป็นลักษณะของการแสดงวัฒนธรรม

---

*ปัจจุบันโรงละครศิลปากรไม่ปรากฏอยู่แล้ว เนื่องจากเกิดไฟไหม้ในปีพ.ศ.2503 แต่ทางราชการได้จัดสร้างโรงละครขึ้นใหม่ และใช้ชื่อว่า โรงละครแห่งชาติ ซึ่งเปิดใช้ในปี พ.ศ.2509

ประจำท้องถิ่น ในแต่ละภูมิภาค โดยประกอบด้วยการแสดงพื้นบ้านและการแสดงศิลปะ การต่อสู้ป้องกันตัว¹ ชุดการแสดงต่างๆ มีดังนี้

การแสดงโขน ชุด ขกรบ* ราชูยลราชพรหมณ์ ระเบิดาวสิงห์ ราช็อนเล็บ ราชัชชาติริ ราช็เกิดเทิง และการแสดงศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวชุด ฟินนคาบ หรือ คาบสองมือ** นอกจากนี้การจัดการแสดงนาฏศิลป์ให้ชาวต่างชาติชมที่โรงละคร ศิลปากรแล้ว ได้มีการจัดการแสดงให้นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นลูกค้าของบริษัท World Travel Service Co.,Ltd. ชม ที่หอประชุมวัฒนธรรมสนามเสือป่าด้วย

ต่อมาคุณนิลาศ อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้ติดต่อประสานงานร่วมกับองค์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือ อสท.*** โดยว่าจ้างให้กรม ศิลปากรจัดการแสดงให้ลูกค้าของบริษัท World Travel Service Co.,Ltd. ชม ที่บริเวณศาลาอนุฆมาศ ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เนื่องจากองค์การส่งเสริม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพิ่งเริ่มก่อตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2502 โดยมีพลโทเฉลิมชัย จารุวัฒน์ เป็นผู้บริหาร ดังนั้นจึงต้องการที่เผยแพร่วัฒนธรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยว

---

¹ สัมภาษณ์ นิดชา จามรมาน, ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย วิท ยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษา ธิการ, 7 พฤษภาคม 2540.

*การแสดงโขนชุด ขกรบ ใช้ผู้แสดง 4 คน คือ พระราม พระลักษมณ์ ทศกัณฐ์ และหนุมาน เนื่องจากจัดการแสดงเพียงสั้นๆ และไม่มีการจัดทัพของ ฝ่ายพระราม และทศกัณฐ์ ดังนั้นจึงใช้ผู้แสดงตัวเอกเพียง 4 คน

**การแสดงศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวชุด ฟินนคาบ ใช้ผู้แสดงของสำนัก คาบศรีไตรรัตน์ (บ้านช่างหล่อ) เพราะเหตุว่ากรมศิลปากรไม่มีบุคคลากรที่มีความชำนาญในด้านนี้โดยตรง ต่อมาเมื่อผู้แสดงของสำนักคาบ ศรีไตรรัตน์มาทำการแสดงที่ โรงละครศิลปากรเป็นระยะเวลาานาน ผู้แสดงของกรมศิลปากรจึงได้ถ่ายทอดศิลปะ แขนงนี้เพิ่มเติมในชั้นหลัง

***ปัจจุบัน คือ องค์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือ ททท.

ของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักในหมู่ชาวต่างชาติ จึงได้นำการแสดงนาฏศิลป์ไทยมาเป็นส่วนช่วยในการเผยแพร่และส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักในหมู่ชาวต่างชาติ จึงได้นำการแสดงนาฏศิลป์ไทยมาเป็นส่วนช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวนี้ ภายหลังบริษัทฟิล์มโกดักแห่งประเทศไทยได้เข้าร่วมจัดทำด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อขายสินค้าของบริษัทหรือการขายฟิล์มให้นักท่องเที่ยวใช้บันทึกภาพการแสดงนาฏศิลป์ไทย การแสดงที่จัดขึ้นในบริเวณศาลาามุขมาศ จัดขึ้นในวันหยุดสุดสัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน ในเวลา 09.00 น. รายการแสดงมี 2 รายการ ซึ่งใช้แสดงสลับกันไปในแต่ละสัปดาห์ สำหรับชุดการแสดงมีดังนี้ การแสดงโขนในชุดยกรบ (ผู้แสดง 4 คน) ชุดหนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา ระเบียบำเทพบันเทิง ระเบียบำดาวดึงส์ ระเบียบำแพน ระเบียบำดวงเดือน ระเบียบำเกิดเทิง ระเบียบำสินวล รจนาลือกู่ พระรามตามกวาง ระเบียบำมาตรฐานและการแสดงศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว สำหรับรายละเอียดต่างๆ ของการแสดงมีดังนี้

สถานที่สำหรับแสดง

สถานที่สำหรับแสดงให้ชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นลูกค้าของบริษัท World Travel ชมนั้น ใช้บริเวณสนามหญ้าด้านหลังศาลาามุขมาศ ภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร เป็นสถานที่สำหรับจัดการแสดง

ดนตรี

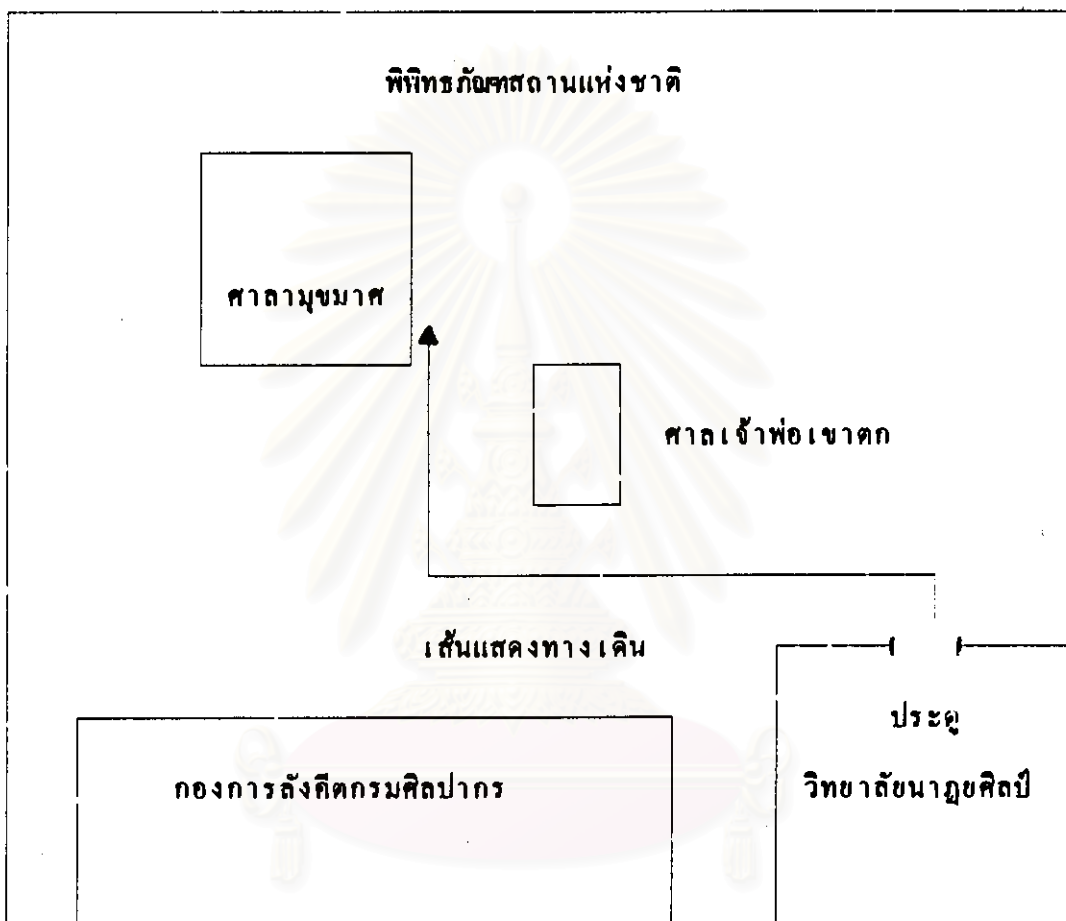
ดนตรีประกอบการแสดงคือ วงปี่พาทย์เครื่องห้า ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี ระนาดเอก ฉิ่งวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด ปี่และฉิ่ง นักดนตรีเป็นข้าราชการกองการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งประจำอยู่ในแผนกดุริยางค์ไทย

ผู้แสดง

ผู้แสดงเป็นนักเรียนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากรที่ศึกษาวิชานาฏศิลป์ไทย ทั้งหญิงและชาย ผู้ชายนี้สำหรับทำการแสดงโขนและการแสดงศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว โดยอาจารย์จะคัดเลือกผู้ที่มีรูปร่างหน้าตาดีและมีความสามารถในการรำดี เพราะการแสดงนี้นับว่าเป็นการแสดงออกถึงศิลปวัฒนธรรมของไทย ด้าน

นาฏศิลป์ให้ปรากฏแก่สายตาชาวต่างชาติ การคัดเลือกผู้แสดงจึงต้องพิถีพิถันเป็นพิเศษ เพราะผู้แสดงกลุ่มนี้เป็นผู้ที่สร้างชื่อเสียงให้ประเทศได้ทางหนึ่งด้วย

ผู้แสดงจะแต่งตัวที่วิทยาลัยนาฏศิลป์กรมศิลปากร และเดินไปตามทางลับเพื่อเข้าไปทำการแสดงที่ศาลา मुखมาศภายในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ภาพตัวอย่าง ทางลับที่ผู้แสดงใช้เป็นทางเดินเพื่อเข้าไปทำการแสดงที่บริเวณด้านหลังศาลา मुखมาศภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ผู้แสดงจะเดินออกจากประดู่วิทยาลัยนาฏศิลป์ทางด้านใน ซึ่งปัจจุบันมิได้ใช้การแล้ว โดยเดินไปตามทางซึ่งผ่านศาลา เข้าพ้อเขาดก เพื่อไปยังศาลา मुखมาศ

ลำดับการแสดง

ก่อนการแสดง จะมีผู้บรรยายแนะนำการแสดงเป็นภาษาอังกฤษ โดยเริ่มจากการแนะนำเครื่องดนตรีแต่ละชนิด ตลอดจนการสาธิตวิธีการเล่นเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ เช่น ซ็องวงใหญ่ ตะโพน ระนาดเอก เมื่อแนะนำเครื่องดนตรีครบทุกชนิดแล้วนักดนตรีจะรวมเพลงโดยการบรรเลงเครื่องดนตรีทุกชนิดพร้อมกันและจบลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ผู้ชมทราบว่าการเล่นการแสดงกำลังจะเริ่มขึ้น

ต่อจากนั้นผู้บรรยายการแสดงจะกล่าวแนะนำการสาธิตทำรำแสดงอารมณ์ของผู้แสดงตัวพระ นาง ยักษ์และลิง ในท่ารัก โกรธ เค้น ยิ้ม เป็นต้น ซึ่งผู้แสดงตัวพระ นาง ยักษ์และลิง ทั้ง 4 คน จะออกมาขึ้นเรียงแถวหน้ากระดานและแสดงท่ารำต่าง ๆ ตามที่ผู้บรรยายการแสดงแนะนำไปพร้อม ๆ กัน จากนั้นจึงเริ่มการแสดงในชุดต่าง ๆ ตามลำดับ

เมื่อทำการแสดงเสร็จ ผู้แสดงจะตั้งท่ารำเพื่อให้ชาวต่างชาติบันทึกภาพบริเวณด้านหน้าศาลาอุษาค ดังในรูปภาพต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
 ภาพแสดงการตั้งท่าอ่าวยรูปของผู้แสดงชุด ระบำเทพบันเทิง บริเวณ
 ด้านหน้าศาลาชุมชนฯ ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ในปี 2504 อนุเคราะห์โดย
 อาจารย์ธานี ชัยสงคราม ศิลปินระดับ 7 กองนาฏดุริยางค์ กรมศิลปากร

นอกจากการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยให้ชาวต่างชาติชมที่บริเวณ
 ศาลาชุมชนฯภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแล้วในเวลาต่อมาพลโทเฉลิมชัย จารุวัฒน์
 ได้มติดต่อดุริยางค์กรมศิลปากร ให้จัดการแสดงที่ห้องอาหารไทยในโรงแรมเอราวัณ โดยจัด
 การแสดงประจำวันในวันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ เวลา 20.30 - 21.30 น.

ภายในคืนหนึ่ง ๆ จะจัดการแสดงให้ชาวต่างชาติชม 3 ชุด โดยจะสลับสับเปลี่ยนกัน
ไปในแต่ละวัน ชุดการแสดงที่จัดแสดงที่ โรงแรมเอราวัณประกอบด้วยชุดต่างๆ ดังต่อไปนี้
ระบำเทพบันเทิง ระบำสีบท ระบำดาวดึงส์ ฟ้อนรัก ฟ้อนดวงเดือน การ
แสดงชุด ย่าหรีนตามนทกยง เป็นต้น

ผู้แสดงซึ่งทำการแสดงที่โรงแรมเอราวัณ เป็นข้าราชการกองการสังคีต
กรมศิลปากร แผนกนาฏศิลป์ไทย ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเป็นนักเรียนจากวิทยาลัยนาฏศิลป์
กรมศิลปากร

สำหรับอัตราค่าแรงของผู้แสดง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 อัตรา คือ

1. ผู้แสดงที่เป็นเด็ก หรือเป็นนักเรียนจากวิทยาลัยนาฏศิลป์
กรมศิลปากร จะได้ค่าแรงสำหรับการแสดง 1 วัน ในอัตรา 15 บาท/คน
2. ผู้แสดงที่เป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นข้าราชการกองการสังคีต
กรมศิลปากร จะได้ค่าแรงสำหรับการแสดง 1 วัน ในอัตรา 20 บาท/คน²

ผู้แสดงสามารถลาหยุดไม่มาทำการแสดงได้ หากมีกิจธุระหรือ
ติดงานของกรมศิลปากร เพราะเหตุว่าทุกๆ วันศุกร์ กรมศิลปากรจะจัดการแสดง
นาฏศิลป์ไทย ให้ประชาชนชมที่โรงละครแห่งชาติ หากผู้แสดงคนใดต้องไปทำการแสดง
ในวันนั้นก็สามรถลาหยุดไม่ต้องมาทำการแสดงที่โรงแรมเอราวัณได้ แต่ต้องหาผู้แสดงมา
ทำการแสดงแทนคนในวันที่ลาหยุดด้วย

---

²สัมภาษณ์รณี ชัยสงคราม, ศิลปินระดับ 7 กองนาฏดุริยางคศิลป์
กรมศิลปากร , 18 ตุลาคม 2538 .

ในเวลาต่อมาได้เกิดร้านอาหารที่จัดให้มีการแสดงนาฏศิลป์ไทยขึ้น โดยเป็นการจัดการของภาคเอกชนตามลำดับอีกหลายแห่ง อันได้แก่ ร้านอาหารผกาวัลิ เจ้าของร้าน คือ ฤทธิรงค์ ศิลปะบรรเลง ร้านอาหารนรสิงห์ (ปี พ.ศ.2506) เจ้าของร้าน คือ นายแพทย์ดำรงพันธุ์ ฤทธิรงค์ ซึ่งเป็นกุมารแพทย์ประจำอยู่ โรงพยาบาลคริสเตียน ที่ร้านอาหารนรสิงห์นี้จัดให้มีการมีการแสดงนาฏศิลป์ไทยขึ้น เพื่อให้ทำการแสดงประจำวันที่เป็นวันทำการแสดงของคน ร้านอาหารวิลล่าพลอรา ตั้งอยู่ที่ถนนพหลโยธิน ร้านอาหารสไบทอง (ปี พ.ศ.2506) ที่ร้านอาหารสไบทองจัดให้มีการแสดงนาฏศิลป์ไทยทุกวันเช่นกัน โดยในวันหนึ่งๆ จะจัดให้มีการแสดง 4 ชุด แต่จะมีการแสดงเป็นรอบๆ โดยอาจจะแสดงวันละ 1 รอบ คือ รอบเย็น ในเวลา 20.00 น. แต่ในบางครั้งอาจมีการแสดงพิเศษในรอบบ่ายด้วย ขึ้นอยู่กับว่าลูกค้าของบริษัทท่องเที่ยวจะมาใช้บริการในเวลาใด ในส่วนของค่าแรงผู้แสดงที่ร้านสไบทองนี้ ผู้แสดงจะได้ค่าแรงในอัตราวันละ 40 บาท/คน

ต่อมาร้านอาหารมณียา โถดัดสรุม และร้านอาหารบ้านไทย ได้เปิดกิจการขึ้นในปีเดียวกันคือ ปี 2508 และจัดให้มีการแสดงนาฏศิลป์ขึ้นเป็นประจำทุกวัน ที่ร้านอาหารบ้านไทยในช่วงต้นของการเปิดกิจการมีการบรรเลงเครื่องดนตรีไทย เช่น ขิม หรือ จะเข้ ก่อนการแสดง และเมื่อทำการแสดงยังไม่มีวงดนตรีบรรเลงเพลงประกอบการแสดง แต่จะใช้การเปิดเพลงประกอบการแสดงนาฏศิลป์ไทยชุดนั้นๆ ต่อมาในภายหลังประมาณ พ.ศ.2511 การแสดงนาฏศิลป์ไทย ได้รับความนิยมนอกจากลูกค้ามากขึ้น ทางร้านจึงได้จัดให้มีวงดนตรีปี่พาทย์เครื่องห้า มาบรรเลงเพลงประกอบการแสดง ลักษณะของการแสดงจะเริ่มจากการบรรเลงดนตรีขึ้นเดี่ยว คือ จะเข้และต่อยด้วยการบรรเลงดนตรีวงปี่พาทย์เครื่องห้า ประมาณครึ่ง-1 ชั่วโมง ต่อจากนั้นจะเป็นการแนะนำเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ และการสาธิตทำรำแสดงอารมณ์ของผู้แสดงตัวพระ และนาง จากนั้นจึงเริ่มการแสดงชุดต่างๆ ตามลำดับ ภายหลังจากปี 2520 ลูกค้าของร้านอาหารบ้านไทยเริ่มมีจำนวนมากขึ้น ทางร้านจึงได้ขยายกิจการโดยได้จัดให้มีการแสดงขึ้น 2 ที่เรียกว่า บ้านบนและบ้านล่าง ซึ่งเป็นลักษณะของบ้านทรงไทย 2 หลัง บังถูกติดกันโดยบ้านบนจะอยู่ชั้น 2 ของตัวบ้าน ส่วนบ้านล่างนั้นอยู่ชั้นล่างของตัวบ้าน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นห้องอาหาร และอีกส่วนหนึ่งเป็นที่พักของมัคคุเทศก์ที่พานักท่องเที่ยวมาใช้บริการของร้าน

ในปี 2512 ร้านอาหารพิมานได้เปิดกิจการขึ้นซึ่งภายหลังจากเปิดกิจการได้ 3 ปี สถานที่ของร้านไม่สามารถรองรับลูกค้าได้หมด จึงได้ขยายกิจการโดยสร้างห้องอาหารขึ้นภายในร้านอีกแห่งหนึ่งเพื่อรองรับลูกค้าซึ่งเพิ่มมากขึ้น ลูกค้าของทางร้านจะมีทั้งลูกค้าจากทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย เช่น อเมริกา เยอรมันนี สเปน ฝรั่งเศส อิตาลี จีน ญี่ปุ่นและเกาหลีเป็นต้น แต่ส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าจากทวีปยุโรปมากกว่าลูกค้าจากทวีปเอเชีย³ สำหรับลักษณะการแต่งของร้านอาหารพิมานนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับลักษณะการแต่งของร้านอาหารบ้านไทยที่กล่าวไว้ในข้างต้น

การจัดแสดงนาฏยศิลป์ไทยในร้านอาหารนี้ เป็นที่นิยมและแพร่หลายมากขึ้นในกลุ่มของร้านอาหารที่รองรับลูกค้าชาวต่างชาติจากบริษัทท่องเที่ยว หรือลูกค้าของโรงแรมเป็นสำคัญ ซึ่งต่อมาในภายหลังได้เกิดร้านอาหารที่จัดให้มีการแสดงนาฏยศิลป์ไทยขึ้นมากมาย ทั้งร้านอาหารที่จัดให้มีการแสดงนาฏยศิลป์ไทยขึ้นเป็นประจำทุกวัน และร้านอาหารที่จัดให้มีการแสดงนาฏยศิลป์ไทยขึ้นเฉพาะในโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น การจัดงานเลี้ยงสังสรรค์หรือในเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ และวันลอยกระทง เป็นต้น แต่จากการศึกษาพบว่า การจัดการแสดงนาฏยศิลป์ไทยเฉพาะในโอกาสพิเศษดังกล่าวนี้จะจัดให้มีขึ้นตามโรงแรมต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ สำหรับร้านอาหารที่จัดให้มีการแสดงนาฏยศิลป์ไทยขึ้นเป็นประจำทุกวันในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า หลังจากปี 2512 ได้เกิดขึ้นอีกมากมายตามลำดับต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

³สัมภาษณ์ สุมาลี อากเนย์สุวรรณ. ผู้จัดการทั่วไปของร้านอาหารพิมาน. 2 กรกฎาคม 2539.

- ปี 2514   ร้านอาหารศาลาไทย โรงแรมอินทรา
- ปี 2516   ร้านอาหารสุวรรณหงส์
- ปี 2517   ร้านอาหารเจ้าพระยา (ห้องนพเก้า)
- ปี 2524   ร้านอาหารสีลมวิลเลจ เทนครเซ็นเตอร์
- ปี 2526   ร้านอาหารศาลาริมน้ำโรงแรมโอเรียนเต็ล และร้านอาหาร
ศาลาสมาย โรงแรมรอยัลลอร์ดกิด เซอราตัน
- ปี 2527   ร้านอาหารตำหนักไท
- ปี 2531   ร้านอาหารสวัสดิ์และร้านอาหารคอสโม
- ปี 2534   ร้านอาหารมังกรหลวง

ร้านอาหารที่จัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยขึ้นเป็นประจำทุกวัน สามารถแบ่งประเภทของการจัดการได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทการจัดการในรูปแบบของบริษัท คือ ผู้แสดงจัดว่าเป็นพนักงานของบริษัท ต้องตอกบัตรเวลาเข้าทำงาน มีการสมัครงานตามแบบการสมัครงานโดยทั่วไป กล่าวคือ ผู้สมัครต้องมาสมัครงานด้วยตนเอง ต้องกรอกประวัติส่วนตัว พร้อมติดรูปถ่าย ซึ่งมีทั้งรูปถ่ายแบบธรรมดาและรูปถ่ายขณะที่แต่งหน้าละครอย่างละ 1 รูป และจะมีการนัดผู้สมัครมาสัมภาษณ์และแสดงความสามารถในด้านนาฏศิลป์ไทย โดยผู้สมัครจะต้องเตรียมการแสดงของตนเองมา 1 ชุด และต้องแสดงการรำตามที่ผู้ทำการสอบสัมภาษณ์ตั้งอีก 1 ชุด⁴ ลักษณะของการแสดงความสามารถด้านนาฏศิลป์ไทยนี้จะเป็นไปโดยผู้สมัครสวมเสื้อยืดและนุ่งผ้าโจงกระเบน

---

⁴สัมภาษณ์ ศิริวรรณ สุนเจริญ, ผู้แสดงที่ร้านอาหารสีลมวิลเลจ เทนคร เซ็นเตอร์, 29 มิถุนายน 2539.

ขึ้นไปราในที่ซึ่งทางร้านได้จัดเตรียมไว้ให้ และมีวงปีพาทย์มาบรรเลงเพลงประกอบ การรำ โดยผู้พิจารณาจะนั่งดูอยู่ด้านหน้า”

ในส่วนของการทำงานจะมีกฎระเบียบต่าง ๆ ให้พนักงานทั้ง ฝ่ายนาฏศิลป์และดนตรีปฏิบัติตาม เช่น พนักงานต้องตอกบัตรเวลาการทำงาน พนักงานนาฏศิลป์ต้องมีสถานภาพเป็นโสดและมีอายุไม่เกิน 27 ปี ห้ามพนักงานหยุดงานในวันนักขัตฤกษ์ หากหยุดงานจะมีความผิดและมีโทษโดยจะถูกสั่งพักงาน เป็นเวลา 3 เดือน เป็นต้น สำหรับร้านอาหารที่มีประเภทของการจัดการในรูปแบบ ของบริษัทได้แก่ ร้านอาหารสิลมวิลเลจ เทคเซ็นเตอร์

2. ประเภทการจัดการในรูปแบบของซั๊กดกลง คือ การ ทำซั๊กดกลงให้เจ้าของคณะนาฏศิลป์หรือผู้รับจ้างจัดการแสดง ทำการแสดงที่ร้านโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มเปิดการแสดงมาจนกระทั่งปัจจุบัน โดยไม่ต้องแข่งขันกับเจ้าของคณะนาฏศิลป์ หรือผู้รับจ้างจัดการแสดงรายอื่น รวมทั้ง ไม่ต้องต่อต่ออายุการทำงานด้านการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่ร้านอาหารแห่งนั้นแต่อย่างใด ซึ่งการทำซั๊กดกลงนี้มีได้กระทำ เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นการตกลงกันโดยอาจารย์ระหว่างเจ้าของร้านอาหารกับผู้รับจ้างจัดการแสดง การทำซั๊กดกลงลักษณะนี้ผู้รับจ้างจัดการแสดงมักจะเป็นผู้ที่ สนับสนุนทุนเคยกับเจ้าของร้านอาหารและเป็นผู้ที่เจ้าของร้านอาหารนั้น ไว้วางใจ เป็นอย่างดี

---

*จากการสังเกตการณ์การสอบสวนภาษณ์ผู้สมัคร เป็นพนักงานนาฏศิลป์ของบริษัท ประเสริฐสร จำกัด ที่ร้านอาหารสิลมวิลเลจ เทคเซ็นเตอร์ บริเวณห้องอาหาร เรือนเทพเล็ก ซึ่งใช้เป็นที่สำหรับการสอบสวนและแสดงความสามารถด้าน นาฏศิลป์ไทย เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2539.

ในส่วนของการทำงาน ผู้แสดงต้อง เซ็นชื่อ เพื่อให้ เจ้าของคณะหรือ ผู้ควบคุมดูแลด้านการแสดงทราบในสมุด เซ็นชื่อ ซึ่ง เจ้าของคณะ ได้เตรียมไว้เพื่อ สะดวกต่อการจ่ายค่าแรงแก่ผู้แสดง เพราะการ เซ็นชื่อจะทำให้ทราบว่าผู้แสดง มาทำการแสดงในวันใดบ้าง และจะได้จ่ายค่าแรงให้ตามจำนวนวันที่มาทำการแสดง การควบคุมดูแลผู้แสดงจะเป็นลักษณะของการปกครองแบบครูกับศิษย์ซึ่งจะ ไม่มีการ กำหนดกฎระเบียบใด ๆ ให้ปฏิบัติ แต่หากมีการกระทำที่ผิดพลาด หรือการแสดงด้อย ลงก็จะมี การว่ากล่าวตักเตือนให้แก้ไขปรับปรุงการแสดงให้ดีขึ้น สำหรับการสมัคร เข้าทำงานนั้นจะเป็นไปโดยการแนะนำจากเพื่อนที่ทำงานอยู่ก่อนแล้วและพามาให้ ผู้ควบคุมดูแลด้านการแสดง เป็นผู้พิจารณา โดยจะพิจารณาจากรูปร่างหน้าตาและ ทำการทดสอบความสามารถด้านนาฏศิลป์ไทย หากรูปร่างหน้าตาดีและมีความ สามารถด้านนาฏศิลป์เป็นที่พอใจแก่ผู้พิจารณา ๆ ก็จะได้รับเข้าทำงาน แต่ก่อนที่เพื่อน จะพาผู้สมัครมาให้ผู้ควบคุมดูแลด้านการแสดงพิจารณานั้น คนเองจะต้องพิจารณามา ก่อนแล้วลำดับหนึ่ง ถ้าเห็นว่าเหมาะสม คือ มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว จึงจะพามาให้ ผู้ควบคุมดูแลด้านการแสดงพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ร้านอาหารที่มีประเภทของการจัดการ ในรูปแบบของซ้อดกลง ได้แก่ ร้านอาหารบ้านไทย ตำนกไท มังกรหลวง มณียา เจ้าพระยา พิมาณ สุวรรณหงส์ คอสโม ศาลาไทย โรงแรมอินทรา

3. การจัดการในรูปแบบของการประมุด หรือการทำสัญญาเป็น ระยะ ซึ่งการทำสัญญานี้มีทั้งสัญญา 6 เดือน และ 1 ปี แล้วแต่ เจ้าของร้านอาหาร จะกำหนดกล่าวคือ เจ้าของร้านจะต่อสัญญาการทำงานของคณะนาฏศิลป์ กับ เจ้าของคณะนาฏศิลป์นั้นทุก ๆ 6 เดือน หรือ 1 ปี โดยมีเงื่อนไขในการต่อสัญญา จากผลงานการแสดงของคณะนาฏศิลป์ขณะนั้น หากมีการจัดการแสดงที่ดีทั้งด้าน คนตรีและนาฏศิลป์ มีความหลากหลายในการแสดง เครื่องแต่งกายสวยงามตลอดจน ผู้แสดงมีความตั้งใจในการแสดง เจ้าของร้านอาหารก็จะต่อสัญญากับ เจ้าของคณะ

นาฏศิลป์นั้นต่อไป⁵ แต่ถ้าหากว่าการแสดงของคณะนาฏศิลป์นั้นบกพร่อง และ
 ด้อยลงจากเดิมโดยไม่มีการปรับปรุงแก้ไขหรือไม่เป็นที่พอใจของเจ้าของร้านอาหาร
 เจ้าของร้านก็จะทำการเปิดประมูลเพื่อหาคณะนาฏศิลป์คณะใหม่ที่จะมาทำการแสดงที่
 ร้านอาหารของตน โดยจะกระจายข่าวการประมูลทางหนังสือพิมพ์ และเชิญชวนผู้ที่
 สนใจให้ร่วมการประมูล โดยผู้ที่ร่วมประมูลจะต้องจัดการแสดงซึ่งทางร้าน
 อาหารกำหนดให้มีการแสดงโขน การแสดงศิลปะการป้องกันตัว และการแสดง
 เบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ซึ่งผู้ร่วมประมูลจะต้องจัดรายการแสดงทั้ง 3 อย่างข้างต้นนี้ให้ครบ
 ภายในเวลา 1 ชั่วโมง ในการประมูลนี้ผู้ร่วมประมูลซึ่งเป็นเจ้าของคณะนาฏศิลป์อาจ
 ต้องศึกษาว่าควรจะต้องจัดการแสดงชุดใดบ้างที่ทำให้การแสดงนั้นน่าสนใจ กล่าวคือ
 จัดชุดการแสดงที่ไม่ค่อยซ้ำกับสถานที่จัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่อื่น ๆ เช่น
 สวนสามพราน หรือตามร้านอาหารที่จัดให้มีการแสดงนาฏศิลป์ไทยขึ้น ในบางครั้ง
 เจ้าของคณะอาจต้องศึกษาการแสดงของคณะอื่นที่มาร่วมการประมูลด้วยว่าคณะนั้น
 จะนำการแสดงชุดใดมาเสนอแก่ร้านอาหารร้านนี้บ้าง เพื่อที่จะได้นำการแสดงที่
 น่าสนใจหรือแตกต่างจากคณะอื่นไปเสนอ⁶

ในวันประมูลเจ้าของคณะนาฏศิลป์ต้องจัดเตรียมการแสดง ตลอดจน
 บุคลากรของตนให้พร้อมทั้งฝ่ายนาฏศิลป์และดนตรี เจ้าของคณะต้องกรอกใบสมัคร
 เกี่ยวกับประวัติส่วนตัว การศึกษา สถานที่ทำงาน รวมทั้งรายการแสดงของคณะตน
 ซึ่งจะประกอบไปด้วยชุดการแสดงต่าง ๆ ที่จะนำเสนอตลอดการแสดงใน 1 วัน
 1 สัปดาห์ หรือ 1 เดือน ตามแต่ดุลยพินิจของเจ้าของคณะ จำนวนบุคลากรภายใน
 คณะ ทั้งผู้แสดง นักร้อง นักดนตรี คนแต่งตัวผู้แสดง ตลอดจนผู้บรรยายการแสดง
 และต้องคำนวณค่าใช้จ่ายต่อการแสดง 1 คืน และ 1 เดือนด้วย

⁵ สัมภาษณ์ จิราพรธม เชื้อรามัน, ผู้ควบคุมดูแลด้านการแสดงที่
 ร้านอาหารศาลาวิมานน้ำโรงแรมโอเรียนเต็ล, 19 ตุลาคม 2539.

⁶ สัมภาษณ์ สหวัฒน์ ปลื้มปรีชา, เจ้าของคณะนาฏศิลป์ไทยที่
 ร้านอาหารศาลาสบายโรงแรมรอยัลลอร์ดคิดเซอร์ราตัน, 1 กรกฎาคม 2539.

เมื่อเจ้าของคณะนำคณะนาฏศิลป์ของตนมาพร้อมแล้ว เจ้าของคณะจึงจัดการแสดงให้เจ้าของร้านอาหารพิจารณาโดยการแสดงที่จัดแสดงในวันประมุขนี้ต้องเหมือนกับ การแสดงที่เสนอมานในใบสมัคร แต่การแสดงที่จัดให้เจ้าของร้านอาหารนี้จะเป็น การแสดงแบบย่อ ๆ แต่มีครบทุกชุดการแสดงที่ได้เสนอมานในใบสมัคร ร้านอาหารที่มี ประเภทของการจัดการในรูปแบบของการประมุขหรือการทำสัญญาเป็นระยะ ได้แก่ ร้านอาหารสวัสดิ์ ร้านอาหารศาลาริมน้ำโรงแรมโอเรียนเต็ล และร้านอาหารศาลา ทรายโรงแรมรอยัลฮอร์ติคเชอราตัน

ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาร้านอาหารที่จัดให้มีการแสดงนาฏศิลป์ ไทยทั้ง 3 ประเภทของการจัดการดังกล่าวข้างต้น โดยมุ่งศึกษาถึงลักษณะการ จัด การแสดง รูปแบบของการแสดง องค์ประกอบในการแสดง ตลอดจนชุดการแสดงที่ ได้รับค่านิยมจากลูกค้า ประเภทละ 1 ร้านอาหาร อันได้แก่

ประเภทที่ 1 ประเภทของการจัดการในรูปแบบของบริษัท คือ ร้านอาหารสิลมวิไลลง เทรดเซ็นเตอร์ สาเหตุของการศึกษาเนื่องจาก เป็นร้าน อาหารร้านเดียวในจำนวน 13 ร้าน ที่มีระบบการจัดการในรูปแบบของบริษัท มี การดอกรับเวลาการทำงาน อีกทั้งมีการตั้งกฎระเบียบต่างๆ มากมายให้ผู้ แสดงปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ และไม่ให้เกิดผลเสียต่อบริษัท จึงเป็นการน่าสนใจว่าร้านอาหารประเภทนี้มีลักษณะการจัดการเป็นอย่างไร

ประเภทที่ 2 ประเภทของการจัดการในรูปแบบของซอคกลง คือ ร้านอาหารบ้านไทย สาเหตุของการเลือก เนื่องจาก เป็นร้านอาหารที่ดั่งขึ้นมาเป็น เวลานาน อีกทั้งหัวหน้าคณะนาฏศิลป์ก็เป็นคนเดียวกันมาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มเปิด กิจการมาจนถึงปัจจุบัน เพราะรู้จักคุ้นเคยกับเจ้าของร้าน และเป็นที่ไว้วางใจให้ดู แลและจัดการด้านการแสดงที่ร้านอาหารบ้านไทยตลอดมา โดยที่เจ้าของร้านไม่เข้า มายุ่งเกี่ยวกับด้านการแสดงแต่อย่างใด อีกประการหนึ่ง คือ ร้านอาหารบ้านไทยเป็น ร้านเดียวและที่มีการสลับเปลี่ยนเวทีของผู้แสดง ในขณะที่ทำการแสดงด้วย ซึ่งลักษณะ การสลับเปลี่ยนเวทีของผู้แสดงนี้ มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

ประเภทที่ 3 ประเภทของการจัดการในรูปแบบของการประมุข หรือ การทำสัญญาเป็นระยะ คือ ร้านอาหารศาลาริมน้ำโรงแรมโอเรียนเต็ล สาเหตุ

ของการเลือกศึกษา เนื่องจากเป็นร้านที่มีการประมูลและทำสัญญาต่ออายุการทำงานแบบปีต่อปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป อีกทั้งรายการแสดงมีจำนวนมากถึง 9 รายการด้วยกัน โดยจัดรายการแสดง 21 วัน ต่อ 1 รายการ ซึ่งประกอบด้วยชุดการแสดง 6 ชุด ต่อการแสดง 1 วัน นอกจากนี้ลักษณะการทำงานยังขึ้นอยู่กับภายใต้การควบคุมดูแลของทางโรงแรมโอเรียนเต็ล ซึ่งจัดได้ว่าเป็นโรงแรมที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการทั่วโลกแห่งหนึ่ง จึงเป็นที่น่าสนใจว่าลักษณะการทำงานที่ขึ้นอยู่กับภายใต้การควบคุมของโรงแรมโอเรียนเต็ล นี้เป็นเช่นไร

ผู้วิจัยจะกล่าวถึง ลักษณะการจัดการแสดงของร้านอาหารทั้ง 3 ร้านอย่างละเอียดในบทต่อไป

ลักษณะการแสดงของกรมศิลปากร ที่จัดให้ถูกเจ้าของบริษัท World Travel Service Co., Ltd. ชมนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเป็นต้นแบบของการแสดงนาฏศิลป์ไทยในร้านอาหารในเวลาต่อมา ดังจะเห็นได้จากความคล้ายคลึงกันในรูปแบบของการแสดงของ ถ้ำศิลป์การแสดง ตลอดจนการคัดเลือกชุดการแสดง ซึ่งมีทั้งการแสดงมาตรฐาน การแสดงพื้นบ้านภาคต่างๆ และการแสดงศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว โดยที่ร้านอาหารต่างๆ อาจได้รับอิทธิพลในด้านการจัดการแสดงของกรมศิลปากร แล้วนำไปจัดทำขึ้นเพื่อใช้สำหรับการแสดงในร้านอาหารของคนก็เป็นได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย